

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՐ ՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՌՐԴ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԻԱՅ ՇԱԲԱԹ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1875

ԹԻԻ 1025

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Հէրսէկովինայի ապստամբութիւնն երթալով
կըտկարանայ և կըզգուի օսմանեան զօրաբա-
նակին գործունէութեամբը : Յանցելումն 2000
հոգիէ բաղկացեալ ապստամբաց գունդ մի
ճէֆքէթ փաշա զօրապետէն չարաշար հալած-
ութեամբ փախաւ 'ի սահմանս Գառատաղի' պա-
տերազմին դաշտին վերայ թողլով 160 սպան-
եալ : Բազումք յապստամբաց օրըստօրէ կուգան
և անձնատուր կըլինին տեղական իշխանութեց,
վերջին օրերս Բոքովո նահանգին 18 գիւղօրէից
բնակիչքն՝ որք գործունէայ մասնակցութիւն
ունէին ապստամբաց հետ՝ զէնքը թողլով իրենց
հնազանդութիւնը յայտնեցին :

Հեռագիրն կըժանուցանէ թէ Ռուսիան և
Գերմանիան յայտագիր մի յուղարկեալ են
Աւստրոհունգարիոյ կառավարութեան 'ի մասին
Հէրսէկովինայի խնդրոյն : Այս յայտագրով
լինեալ տէրութիւնքն՝ Աւստրիոյ կը յանձնեն
Արևելեան գործոց խնամատարութիւնն : այս-
ինքն իբրև գրացի և սահմանակից տէրութիւն՝
հոգ տանի հարկաւոր եղած տնօրէնութիւններն
'ի գործ դնել, որպէսզի Արևելեան խնդիրն
ծանր կերպարանք չառնու Հէրսէկովինի ապս-
տամբութեան պատճառաւ :

Գերմանիոյ կայսրն հասաւ 'ի Միլան յայցե-
լութիւն իտալիոյ թագաւորին . որ մեծ փառա-
ւորութեամբ և բարեկամական անկեղծ սիրով
ընկալաւ զնորին վեհափառութիւնն :

Ի հանգիստաւ հացկերոյթն՝ որ տեղի ունե-
ցաւ ամսոյս 8—20ին 'ի պատիւ Կլյում կայսեր,
իտալիոյ թագաւորն առաջարկեց գինի խմել 'ի
կենդանութիւն կայսեր և կայսրուհւոյն , և
թարգման լինելով զգացմանց խաղաղի ժողո-
ւորեան՝ իւր խնդակցութիւնն յայտնեց վասն
բարկյալող կացութեան Գերմանիոյ , յաւելցնե-
լով զբարեմասկութիւն իւր վասն շարունակու-

թեան բարեկամական անկեղծ յարաբերութեց,
հաստատելոց 'ի մէջ երկուց տէրութեանց :

Կլյում կայսրն պատասխանեց՝ իւր չնորհակա-
լութիւնն յայտնելով վեհա-թագաւորին վասն
սիրալիր զգացմանց որով ընկալաւ զինքն , և
այս բարեպատեհ առթիւ փութացաւ ծանուցա-
նելու զհամակրական սէրն Գերմանիոյ ազգաց
վասն իտալիոյ , յաւելցնելով թէ երկուց վեհա-
պետաց բարեկամական յարաբերութիւնքն պի-
տի շարունակեն խաղաղութեան հաստատուն
երաշխաւորութիւններ տալու Եւրոպիոյ :

Ինչպէս կըտեսնուի , միացեալ Գերմանիոյ և
միացեալ իտալիոյ մէջ բարեկամական անկեղծ
յարաբերութիւնքն ամուր հիմանց վերայ՝ այս-
ինքն փոխադարձ օգտից վերայ հաստատեալ
լինելով , տեղական պիտի լինին :

Բարձրագոյն Դրան որոշած գանձային վերջին
կարգադրութեանց վրայօք՝ Եւրոպիոյ լրագրաց
դատողութիւնքն իրարմէ յոյժ տարբեր են :
Քանզի մինչդեռ ոմանք խստիւ կըդատապար-
տեն զնոցն կարգադրութիւնքն , ուրիշ խոհական
և արդարասէր լրագիրք յառաջ կըբերեն թէ
օսմանեան կայսերական կառավարութիւնն ա-
ռաջինն չէ որ այսպիսի անհրաժեշտ ընթացք
մի ունեցաւ . ընդհակառակն՝ պատմութիւնն
կըցուցնէ մեզ թէ՛ նախ քան զնա , Եւրոպիոյ
գլխաւոր շատ տէրութիւնք միևնոյն ընթացքն
ունեցան : Այս տէրութիւններէն գրեթէ և ոչ
մէկն վարանեցաւ , գանձային տաքնապի մը
ժամանակ , զոհել հասարակաց պարտուց տո-
կոսեաց մէկ մասը՝ առ 'ի ապահովել զվճարումն
մնացեալ մասին : Միտքերնիս բերենք , կըսէ
Լա Բոքլէ-Բոսանտ ժէնէրալ Օլիւիէն օրագիրն յոր-
մէ քաղաք մը նախընթաց տողերն , միտքեր-
նիս բերենք , կըսէ , զոր ինչ պատահեցաւ 'ի
Գաղղիա յամին 1795 և զոր ինչ տեղի ունեցաւ
Աւստրիոյ մէջ 1811ին : Միթէ նոյն ժամանակ-
ներն 'ի գործ դրուած գանձային կարգադրու-
թիւնքն (որք յոյժ փաստակար էին հասարակու-

թեան համար) կրցան արգիլել զվերահաստա-
տութիւնն վարկին (credit) այս երկուց ազգաց :
Կրցան արգիլել մանաւանդ զԳաղղիան հսկայա-
կան փոխառութիւն մի ընելէ , որոյմեծութիւնն
օրինակ չունի պատմութեան մէջ : Ստոյգէ թէ
Գաղղիան և Աւստրիան՝ զկնի հարկադրուելոյ
այսպիսի միջոցներու ձեռք զարնել , տնտեսա-
կան գործոց վարչութեան մասին մեծ գործու-
նէութիւն և խոհմութիւն բանեցուցին , զոր
գուցէ թուրքիոյ մէջ դժուար լինի 'ի գործ
դնել : Սակայն այս նկատմամբ ևս , արդարու-
թեան դէմէ չափազանց մտառանջութիւն ու-
նենալ :

Թուրքիոյ գանձային նոր կարգադրութեանց
վերաբերեալ շրջաբերական նամակ մի՛ Բ. Դրան
արտաքին գործոց նախարարին կողմանէ Հոկտ.
2—14 ամսաթուով յուղարկեցաւ օսմանեան
դեսպանաց՝ որք օտար տէրութեանց քով կը-
գտնուին :

Ահաւասիկ յիշեալ շրջաբերականին թարգմա-
նութիւնն , զոր Կ. Պօլսոյ Փոլիսքէն կըքաղեմք .

«Ելեմտից նախարարը Մեծ—Եպարքոսին հրա-
ւանաւ նամակ մ'ուղղեց Օսմանեան կայսերա-
նէ կան Պանքային , որպէսզի , իբրև պետութեան
« Պանքա՝ իւր Լոնտոնայի և փարիզի մասնաժո-
« դովներուն միջոցաւ արտաքին փոխառութեան
« պայմանագիրներուն հետ բանակցելով նշանա-
« կել տայ այն սինտիքներն , որք Կ. Պօլսոյ սին-
« տիքներուն հետ պիտի միանան օսմանեան կայ-
« սերական Պանքային հսկողութեամբն ու գոր-
« ծակցութեամբ , և որոց պիտի յանձնուին աէ-
« րութեան պարտուց տոկոսներուն ու գլխա-
« վճարաց առաջին կէսին ինչպէս նաև երկրորդ-
« կէսը ներկայացնող արժեթղթոց հարկերին
« հինգին ամբողջապէս դրամով վճարման յատ-
« կացեալ եկամուտները , ինչպէս որ Բ. Դրան
« որոշած է ամսոյս ընդին հրատարակած վերջին
« տնօրէնութեանց մէջ :

« Օսմանեան կայսերական Պանքան պաշտօն
« ունի նաև վերոյիշեալ գանձային տնօրէնու-
« թեանց ճշդիւ և հաւատարմաբար գործա-
« դրութիւնն ապահովելու համար պէտք եղած

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ի ՆՈՐԶՈՒՂԱՅԷ(1)

Ներկայ տարւոյս Յունիս 3 ամսաթուով՝ Նոր-
ջուղայու Ամենափրկչեան վանքէն՝ առաջնոր-
դական ժողովարար արժանապատիւ Խաչատուր
վարդապետ Կարապետեանի՝ յանուն վեհափառ
Հայրապետի ուղղած գրութեանէն հետեւեալ
պարբերութիւնքը քաղել և մերազնից հաղոր-
դել արժան և կարեւոր կըհամարիմք :

Թէև գրութեան մէջ յիշուած որոգայթներն
և ի տարածումն բողոքականութեան օտարաց
լանքերն կանխաւ քաջայայտ եղած են վեհա-
Հայրապետի մերում , զորս առաւել ընդարձակ
տեղեկագրած է գերա-Գրիգորիս արքեպիսկո-
պոս Յովհաննէսեան , և արդէն (1872—3 թուա-
կաններում) պէտք եղած հրահանգները և հրա-
մանները ստացած է , և ի Հնդկաստան երթա-
լոյ նպատակն ոչ եթէ միայն ի վտանգի եղող
Հնդկահայոց այցելոյ և օգնելոյ համար , այլ
նաև անդ կարևոր դպրոցներ հաստատելոյ և
այլ մի քանի ազգային հոգացողութիւնք և ե-
կեղեցական կարգադրութիւններ տնօրինելոյ
համար է , ինչպէս նաև Նորյուզայու Հայոց
դպրոցաց համար եղած մի քանի կտակները ի
կարգի դնելով , ևս համեստ Ծաղիկ խաթունին՝
Բրուս կոչուած և ծալտեալ բողոքական քարոզ-

չին խնամոց անգիտութեամբ և միամտաբար
յանձնած դպրոցը աղատելոյ և այլոց և այլոց
պիտի ծառայէ : Եւ թեմին Առաջնորդ և արք-
եպիսկոպոս լինելով՝ այս ամենի և այլ նպատա-
կաց մէջ անշուշտ աւելի պիտի յաջողի և քան
զայլս արգիւնաւոր կըլինի՝ և ինչպէս ցարդ ե-
ղած փորձերէն այլ ևս տեսնուած է՝ թէ այլք
հազիւ թէ զանձինս կըխորհին , բայց և այնպէ՛
ի խրախոյս վերոյիշեալ վարդապետին գովելով
նորա եռանդը և ջանքը՝ արժան կըհամարիմք
հետեւեալ ծաղկաքաղը ինչպէս նաև յայտարա-
րութիւնք և ցուցակը ԱՐԱՐԱՏ ամսագրոյս մէջ
հրատարակել :

Հետեւեալ ծաղկաքաղէն նաև բանիմաց մեր-
ազնեայք կարողեն նկատել , որ բողոքականք
ժողովրդեան կրած տարաբաղտ և դառնագին
վտանգից և ձախորդութեանց միջոցները յար-
մար առիթ գտանելով՝ մարդասիրութիւնը բո-
լորովին տարբեր իմաստով և խորամանկութեք
մի տարբեր և չար նպատակի միջոց ըմբռնած՝
կըտքնին միամիտ ժողովուրդը խաբել և պատ-
րել՝ զնոսա ի բողոքականութիւն և յազգուրա-
ցութիւն հրապուրելով և գլորելով . այս ի բա-
րեգործութիւն կանեն՝ բայց փոխարէնը ազգ-
ուրացութիւն կընկծեն , անխօսութիւն կամ
հաւատուրացութիւն կըսերմանեն և այլն և այլն :
Այսպէս կըպատուիրէ Տիեզերաց Փրկիչ Յիսուս
Քրիստոս , այսպէս պիտի լինի քրիստոնէութիւնն ,
այսպէս կուսուցանէ և կըպահանջէ քաղաքա-
կրթութիւնն և մարդասիրութիւնն : Զանի մեծ

ոճիր է ի ծովու խորասուսելոյ և խղզուելոյ
վտանգի ներքե տաքնապող անձի նմանութիւն
ունեցող անձանց նեղ վիճակում խոստանալ
կամ անել մի օգնութիւն , բայց միևնոյն ժա-
մանակ ջանալ որ աղատեւէր զկնի թրքանան ,
կամ պարսկական , և կամ վերջապէս ազգու-
րաց և հաւատուրաց լինին :

Արդ աներկմիտ կըյուսամք որ , ինչպէս ար-
ժանապատիւ Խաչատուր վարդապետն և եկե-
ղեցականք՝ նոյնպէս Պարսկաստանաբնակ և այլ
տեղեաց մերազնեայք հետզհետէ քաջ կըհա-
կանան և կըճանաչեն բողոքականաց և այլոց
պատրուակեալ ջանքերը և նպատակները , և
հնարաւոր միջոցներով և զգուշութեամբք ա-
պարդիւն կըթողուն նոցա ջանքերը՝ միանգա-
սայն կըհեռացնեն մարդակերպ գայրերը ի մի-
ջոյ ժողովրդեան :

Ահաւասիկ յիշեալ ծաղկաքաղն .
«Թոյլ խնդրեմ 'ի վեհափառական Օծելութե-
նէ ջերմէ խոնարհաբանել ի բացայայտութիւն
առաջի գլխոյդ Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեց-
ւոյ զհանգամանաց աղետալեաց փոքր Հօտիս
ձերում , որք ի վտանգս հոգևորս մերձեալտե-
սանին . զհօտին ասեմ ջուղայաբնակ և Թէհրա-
նաբնակ և այլն , ազգայնոց մերոց՝ յետադարեան
միջոցս ժամանակի յետ գաղթականութեանց ի
գրկաց մեծին Հայաստանի՝ օշինչ ստնանել կա-
րացին մայրենի հաւատոյն և ուղղափառ սուրբ
կրօնիս , ոչ Պարսկական բազմապիսի մեքենայա-
գործութիւնք և մահառիթ տանջանք և դա-

(1) Արարատայ Օգոստոս ամսագրէն քաղեալ :

« գործադրական պարագայներն ելումսից նա-
« խարարութեան հետ խորհրդակցելով որոշել :
« Այս տեղեկութիւնները կրնաք լրագրաց մի-
« ջոցաւ հասարակութեան ծանուցանել »:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Որպէս մեր նախընթաց բոլոր խոստացաք , անա-
ւասիկ 'ի կալկաթայէ յուղարկեալ ընդարձակ նամա-
կըն՝ որ գերաւ Գրիգորիս Ս. Արքեպիսկոպոսի 'ի
նայն մայրաքաղաքն ժամանման եւ ընդունելութեան
մասնաւոր պարագայից նկարագիրն է :

Ի կալկաթայ , 10 Սեպ. 1875

Յարգոյ խմբագիր Արշալուստի Արարատեան ,

Քանզի 'ի բազումամաց հետէ՝ այս է ի. քառաս-
նից , հազիւ իմն յաշտեցաւ տեսանել Հնդիկս
զԱռաջնորդ ոք մերազնեից այսր շնորհաբեր
հանդիսանալոյ , որ փասն կարեւոր վարկայ զանցս
նորա ցայս վայր աստ եղելոյ 'ի գիր անցուցեալ
ձերդ յարգութեան մատուցանել 'ի հրատարա-
կումն միջոցաւ լրագրոյն ձերոյ , ընդ կատա-
րումն որոյ ինդերեմ ազգասիրարար հաճիլ :

Ի 9 Օգոստ. 1875 թուոյս գերապատիւ տէր
Գրիգորիս որբազան Առաջնորդն Պարսկաստանի
և Հնդկաստանի Հայոց ժամանեցաւ 'ի մայրա-
քաղաքս կալկաթայ , որում ընդ առաջ ելեալ
դասք հազեցորականաց և ոմանք 'ի պատուելի
մերազնեից աստի՝ ընկալան զնա մեծաւ յարգա-
նօք , որ և բնակի արդէն 'ի վերին յարկս հոյ-
սկապ չինուածոյ Նազարէթայ սուրբ եկեղեց-
ւոյս մերոյ աստ պարտուպատշաճ մեծարանօք և
ընդունելութեամբ :

Ի 27 Օգոստ. յարգելի պարոն Թովմաս Մել-
քումեան եկեղեցական կալկաթայ և Չիչայ եկե-
ղեցեացն Հայոց յայտարարական գրով ծանու-
ցումն արար. պատուեալ Հայ հասարակութեան
քաղաքիս զառաջագործութենէ Նորին Սրբազնու-
թեան սակ մատուցման սրբոյ պատարագի 'ի
29 նոյն ամսոյ 'ի տօնի հրաշափառ վերափոխման
Տիրամօրն սրբոյ Աստուածածնին , և խնդրեցաւ
ներկայութիւն ամենեցուն մերազնեից 'ի Նա-
զարէթայ սուրբ եկեղեցին. ըստ այնմ 'ի յառա-
ւօտուն կիւրակէին սկսեալ ժամերգութեանն 'ի
վեցերորդ ժամէ աւուրն եկին խոնեցան ամե-
նայն բազմութիւնք հետոյցնուէ մինչև չինելան-
գամ տեղի 'ի ներքս , և 'ի պարտաւորութենէ
անտի արտաքս քան զեկեղեցին կանգնել 'ի
դուլիթ անդր , ընդ որս և 'ի Յունաց՝ յանգղի-
ացւոց և յայլ քանի ևս 'ի լատին կաթողիկոսաց :

Յերանել 'ի խորանէ անտի սրբազան պատա-
րագին ըստ պատշաճի ժամուն , զարդարեալ
'ի զգեստ ոսկեթել , 'ի թագ ոսկեճամուկ , և
յեմիփորն փառաւոր , այլովքն հանդերձ սրբոյ
խորհրդոյն շուք մեծ և յարգանս արժանեաց
ընծայեալ տպաւորէր 'ի սիրտս հանդիսականացն

ւաղրութիւնք , ոչ բռնութիւնք ուրացողաց , և
ոչ դատապարտեալ վիճակ իւրեանց և այլ հար-
կեցուցիչ դէպք , քանզի այսոցիկ ամենայնի
համբերատար ճշնութեամբ տարեալ՝ անարատ
և ջերմեռանդ կացին մնացին յանրիծ և ուղղա-
փառ հաւատս քրիստոնէութեան , զոր ուսու-
ցանէ Հայաստանեայց Առաքելական սուրբ Ե-
կեղեցի , ընկալեալ ի սրբազանից Առաքելոցն
մերոց ի Թագէտէ և ի Բարդուղիմեայ , և ի
բազմաշարար Հօրէն սրբոյն Գրիգորէ Լուսաւոր-
չայն եկեղեցւոյս , և յայլոց երանաշնորհ Հարց :

Արդ՝ նախասկիզբն չարեաց սատանայ տեսա-
նելով թէ յայսքան միջոցս անզօր հանդիսանան
բիւրապիսի խաբէութիւնք իւր և գծոխային
եղեռնագործ չարութիւնք ի յաղթահարելոյն
փորձ հօտիս , և տակաւին անվկանդ արձանա-
նայ ի հայրենի սուրբ կրօնի եկեղեցւոյ իւրոյ ,
զայլ իմն ամենաշար հնարս ի մէջ առ , որպէսզի
պատրուակաւ քրիստոնէութեան յորոգայթ իւր
արկցէ , որպէս ի սկզբանէ հաստատութեան
ընդհանուր քրիստոնական եկեղեցւոյ ի ձեռն
անօրէն հերձուածողաց և հերետիկոսաց բազում
միջոցօք փորձ փորձեաց գրգռեցուցանել զայն
ի սուրբ հաւատոց , և նօքօք բազմատանջ ալէ-
կոծեալ ծփեցաւ եկեղեցին , այլ նաւապետն
Յիսուս զերծ և անվտանգ պահեաց զնա ի սա-
տանայական ծփանացն : Այսպիսի հնարս և չարն
այն հնարեաց վասն փոքու հօտիս , զի այն ինչ
յաշտեալ զգալուստ նորազանդ բողոքական
քարոզչաց աստ , որք մուսու գործեալ ի վիճակս

այն զի՝ 2 քահանայք զգեստաւորեալք յաջմէ և
յահեկէ , 2 ուրարակիր սարկաւազունք՝ բուր-
վառք 'ի ձեռս խնկարկեալք , 2 և ջահակալք
վառեալք յայս և յայնկոյս սրբազան պատա-
րագին , յերկու առաջս բաժանեալք 'ի հանդի-
պոյ՝ խնկարկութեամբ՝ երգօք և եղանակօք
դպրաց և սարկաւազաց , ելեալ 'ի դրանէ հիւ-
սիսային կողման ընդ դուլիթ ներքին պարսպի
եկեղեցւոյն շուրջ յածեալ ընդ դուռն արեւել-
եան « Յարութեան » անուանեալ , մտին 'ի տա-
ճարն սուրբ յանդիման սրբոյ սեղանոյն . ուրա-
նօր 'ի յատենի լուացումն կատարեալ , նոյնպէս
և յերկու առաջս բաժանմամբ վայելուչ իմն
եկին 'ի սեղան անդր մի յայս և միւս յայն կողմն
աստիճանաց , ուր 'ի ծուռկս անկեալ սրբազան
պատարագին բազկատարած զսուրբ աղօթն
մատուցանէր առ Աստուած , և դպիրքն 'ի խո-
նարհ զգնորեայն՝ եղանակէին քաղցր ձայնիւ :

Այսպէս և ոչ սակաւ էր զարմացումն եկեղե-
ցացելոց անդր խուռն բազմութեան ընդ հան-
դիսաւոր վերաբերումն ահաւոր սրբոյ խորհր-
դոյն , որ վայրաբերեալ 'ի սեղանոյ անտի չըով
մեծաւ և երգօք վայելչականօք քաղցրաճայն
ներդաշնակողաց շուրջ զատենիւն պար առեալ
'ի հիւսիսոյ ընդ հարաւն ելեալ յաստիճան 'ի
սեղանն անդրէն յաստիճանին սրբութեան բազ-
մեալ , առ որ հայեցողացն սիրտ և հոգի միահա-
ղոյն ոչ սակաւ գրաւեալ 'ի ջերմեռանդն աղօթն
և 'ի գոհութիւնս որ առ Աստուած :

Ի ժամ տէրունեան աղօթից սրբոյ խորհրդոյն
կատարեցան և վայելչապէս հանդէսք օրհնու-
թեան խաղողոյ : Յաւարտ սրբոյ պատարագին
ընթերցեալ եղև հրապարակաւ թուղթ իմն չը-
նորհակալութեան և շնորհաւորութեան 'ի դի-
մաց մերազնեից մայրաքաղաքիս , զոր յարգելի
եկեղեցական պարոն Թովմաս Մելքումեան՝ իբր
'ի կողմանէ ամենեցուն մատոյց , որոյ իմաստն էր
նախ՝ գոհութիւն առ վեհափառ Հայրապետն
Տ. Տ. Գէորգ Դ. կաթողիկոս ամենայն Հայոց , և
ապա՝ շնորհաւորութիւն դարստետն Նորին Ս.
Առաջնորդի , որպէս և զօրինակ նորա 'ի սմա
ծրարեմ 'ի հրատարակումն :

Յաւարտ շնորհակալութիւն յատեն խա-
ղացեալ Նորին Սրբազնութեան խօսեցաւ բանս
ինչ սրտառուչ , թէպէտև հակիրճս , սակս եր-
կարութեան ժամանակին 'ի տօթեղին եղանակի
քաղաքիս , այլ ազգու իմն իմաստիւք , նախ 'ի
դիմաց Հայրապետին , որ իբրև Հայր բազմադ-
րով զմոտ ածեալ հանապազ զամենայն զհո-
գեւոր որդեակս իւր հարազատ , թէպէտ և կարի
տարանջատս յինքնէ , տածեալ խնամէ և դար-
մանէ զամենեան , ոչ թողով 'ի նոցանէ 'ի
բաց առ 'ի ջամբել զսուրբ կաթն ուղղափառ
վարդապետութեան Մօրս մեր լուսոյ Հայաստան-
եայց կաթողիկէ սրբոյ Էլմիածնի , և եթէ ոչ
անձամբ՝ գէթ 'ի պատկերի միոյ յեպիսկոպո-
սաց իւրոց ելանէ 'ի յայց ամենայն հօտի իւ-
րում , և 'ի գէմն նոցին պատկերանայ իբրև նոյն

խաբեպատիր հնարիւք ջանան քեցել զորդիս ի
գրկաց Մօրս մերոյ Հայաստանեայցս սուրբ եկե-
ղեցւոյ և թակարդել զնոսա ի մոլար վարդապե-
տութիւն իւրեանց և յաղանդ կրօնին Լուսե-
րականութեան և կալվինականութեան : քանզի
թէ՛ աստ ի նոր Զուղայ , թէ՛ ի Թէհրան , և թէ՛
ի Համադան բազմացեալ նոցա՝ ջանան խաբել
ղպարզամիտս կամ զչքաւորս , տալով զգրամա-
յան օգնութիւնս և իբր ողորմելով տառապե-
լութեան նոցա , որով և որսան ի հաղթս իւրեանց
և այսպէս կուտեալ ի ժողովարանս ուսուցանեն
նոցա զմոլորամիտ վարդապետութիւնս հակա-
ռակ սուրբ կրօնի մերում . և ոչ այսու շատաց-
եալ այլև բանան վարժատուն , և զանմեղ
մտկունս ազգիս , մանաւանդ աղքատաց մու-
ճանեն անդր և հոգալով զպէտս ապրուստի նո-
ցա , ուսուցանեն նոցա ոչ թէ զլեզուագիտու-
թիւն կամ զպիտանի ուսմունս , այլ զաղանդ
իւրեանց , թէ և երևութապէս ցուցանեն ծնողաց
նոցա իբր թէ ուսումն պարգևեն :

Ասա ի Զուղայ մի ի նոցանէ Բրուս կոչեցեալ
քարոզիչ բողոքականութեան ի 1870 թուոյն
սկսեալ , ի ժամանակս սաստիկ սովուն մեծաքա-
նակ գումարս բերեալ թէ՛ յընկերութենէ իւր-
եանց և թէ՛ յեւրոպացւոց բաժանէր աստ աղ-
քատաց . և զայս ողորմութիւն և գործ՝ զոր առ-
նէր զամենայն՝ նպատակաւ իւրացուցանելոյ
գծողովորդս տեղւոյս , որպէս և բացեալէ աստ՝
դպրոց մի , յորս գումարս մեծ ծախելով և վար-
ձելով զփորձապէտս Անգղիերէնագէտս , Պար-

ինքն առ ամենեան , և իբրև 'ի ժողոյ հոյ-
րագութ սիրով ընդ հովանեալ իւրով հովան-
և հանդուցանէ զնոսա . ապա կնքէ և զրան իւր
իւրով շնորհակալութեամբ օրհնելով զամենե-
եան և յանկուցանելով զսէր և զհամակրութիւն
ամենեցուն առ ինքն :

Հուսկ յետոյ աւարտի ամենայն և արձալ-
ամենեքեան իբրև 'ի մետասաներորդ ժամու-
աւուրն իւրաքանչիւրօք 'ի բնակութիւն :

Իսկ արդ պարապի Նորին Սրբազնութիւնս
յայցելութիւն պատուեալ մերազնեից աստ ,
ընդունի զընդունելութիւնս 'ի նոցանէ սիր-
հրաւէր մեծարանօք , այցելու հանդիսանայ
մարդասիրական ճեմարանն Հայոց , ուր և ճե-
ռախօսութիւն լինի յաշակերտաց , քննէ զման-
կունսն 'ի յընթերցանելիս և 'ի շարագրու-
սքն , խրախուսէ և յորդորէ զնոսին յամենայն
փութաջան լինել 'ի յիմացական և 'ի բարոյ-
կան ուսմունս , լինել օրինաւոր անդամ աղ-
և եկեղեցւոյ , հետամուտ լինի 'ի կառավարու-
թիւնս հոգաբարձուաց , կազդուրէ և յորդ-
զնոսա յես առաւել եռանդն ժողովեան ,
օրհնութեամբ շահէ զնոսին , այցելու նաև զը-
տանի յայլ դպրոցս Լատինացւոց և Անգղի-
ւոց և 'ի տպարանս նոցին , ևս և եպիսկոպոսաց
նոցա , և ընդունի 'ի նոցունց զյարգանս մեծ-
րանաց 'ի շուք և 'ի պարծանս մեր և ազգի :

Շատ լիցի ցայս վայր գրեալ 'ի հրատարակու-
թիւն պատուական լրագրոյդ , մինչև զհետ-
գայս յայսմ հետէ անդրէն ունիմ հաղորդել
ձերում պատուելութեան :

Խոնարհ ծառայ ,

Կարապետ Մարգարեան Մ. Դաւթեան :

Ահաւասիկ շնորհաւորութեան թղթոյն օրի-
նակն , զորմէ յիշատակութիւն եղեալ է 'ի նա-
խընթաց նամակի :

Շնորհաբեր եկաւորութիւն ձեր 'ի մայրաքա-
ղաքս կալկաթայ , ո՛ր Առաքելաշնորհ սրբազան
Հայր , 'ի տես և յայցելութիւն բանաւոր հօտի
ձերում , մերազնեայ հասարակութեանս բնակե-
լոյ աստ , ապաքէն մեծի իմն խնդութեան ար-
ժանի արար զմեզ զամենեանս . այն զի՝ զբա-
մաժամանակեայ հետէ զցանկալին զայն հոգւոյ
'ի Հարց պատմեալ և արդ առ որդիս վճարեալ
զգերաւ . Առաջնորդ մեր տեսանեմք այսօր ակ-
յանդիման ընդ յարկաւ սրբոյ տաճարիս բազ-
մեալ 'ի սեղան սրբութեան , որ զանման
զանազարարն մատուցանէր զսուրբ պատարագ
'ի սրբութիւն և 'ի մխիթարողութիւն հօտին իւ-
րոյ , և 'ի միացումն հաղորդակցութեան զին-
ուորեալ եկեղեցւոյս 'ի խորհրդական գլուխ
տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս :

Յուշ ածեմք ամենեքեան աստանօր 'ի սիրտ
և 'ի բարբառ զտէրունեանն սխրալի ձայնս առ

սիացիս և այլն , ուսուցանէ նոցա առաւել զկրօն
իւր՝ թէ և ծնողք նոցա՝ այսինքն մանկանց , կար-
ձեն թէ զԱնգղիերէն և այլ լեզուս վարժեցու-
ցանեն , զի բազումք այն են , որ յեռանդն ու-
սումնասիրութեան բորբոքեալ՝ տան ևս անդա-
նօր զզաւակունս ի յուսումն վարժից և լեզուա-
դիտութեանս ի դպրոցս այս մինչ ցարդ ուսուց-
եալ են Հայ ուսուցիչք ողջամիտք զքրիստոնէա-
կանութիւնս Հայաստանեայցս սուրբ եկեղեցւոյ
բայց ի նորոյ լսեմք թէ՛ նոյն արքանեակք բո-
ղոքականութեան խստիւ արգելեալ են չվարժել
զնոսա նոյն քրիստոնէականութեամբ , այլ իւր-
եանց վարդապետութեամբ : Տեսէք , վեհափառ
Տէր , թէ որպէս ողորմելի է վիճակ Զուղայու ,
և յոր աստիճան հոգեւոր տրտմութեան համալ-
եալ սիրտք ճմարիտ ազգասիրաց , և մանաւանդ
կղերցս հոգեւորականաց . զի ի մի կուսէ դա-
տարկաձեռնութիւն ամենեցուն կաշկանդեալ
կապէ զձեռս՝ գրամական նպաստիւք յօգն հա-
սանել աղետիցս , որով թշնամին հաւատոյս
գործէ զամենայն գործս զայս , և զթոյն դառ-
նութեան իւրոյ համաճարակ տարածէ . և ի
միւս կուսէ՝ զի տեսանեմք այսպէս օր ըստ օրէ
խլել ի ծոցոյ սուրբ եկեղեցւոյս զհարազատ որ-
դիս նորա , և ի գայթս աղանդաւորութեան
իւրեանց տղմաթաթաւ շաղախեալ զպարզամիտս
և զանմեղ մանկունս : Բրուսն այն միջոցք ինչ
յառաջ՝ գնացեալ է յեւրոպա . և որպէս լսեմք
վասն հանգանակելոյ անտի ևս մեծ գումարս զի
նոյմա վերադարձեալ ևս սուսաւել զխորամանկ

սիրելի աշակերտան աւետարանեալ, թէ յոր տուն մտանիցէք տասնիւր ողջոյն տանս այսմիկ . զոր բան աւետիկ հետեւաբար 'ի ձեզ եկեալ հասեալ վայելեմք այսօր բարեբաղդաբար, իրեն 'ի բերանոյ Հօր քաղցրաբարոյի լուեալ 'ի մօտոյ աւանջօք, և 'ի ձեռնսն Տեառն բարեխնա 'ի աւանդեալ ըզմանօք . հոմբուրիս սրբոյ Օծուծեան Ձերոյ փառաւորիմք :

Եւ իցէ, իցէ արդեօք առաւել ինչ արժանի բերկրանաց, քան երկնային ոք վայելացեալ շնորհաց և Աստուածապարզ օրհնութեան, որպիսի դարգիս 'ի ժամուս վայելեմք մեք 'ի նոյն 'ի ձեզ դաւանդ սիրոյ և շնորհաց Աստուածային օրհնութեան, 'ի բանն թէ «Հանգիցե ողջոյն ձեր 'ի վերայ նոցա» : Մեք ահա՛ որդիք ձեր հոգեկանք, մեք ահա՛ և հարազատ սերունդք Մօրն մեր լուսոյ Հայաստանեայց կաթողիկէ սրբոյ Էջմիածնի :

Հապա՛ և մեք նախ դառնալինս այսօր, ո՞ գերատիճանեալ Հայր, միակամ և միաբան հաճութեամբ նուիրեմք զանկիղծ սիրոյ գոհունակութիւնս առ վեհափառ Հայրապետն ամենայն Հայոց տէր Գեորգ Դ. ծայրագոյն Պատրիարք և կաթողիկոս Արարատեան մայր աթոռոյ սրբոյ Էջմիածնի, որ քաղցր ախարկութեամբ իւրով բարեհաճեցաւ առաքել առ մեզ զհովիւր բարեխնամ 'ի յայցել մեզ և 'ի մխիթարել զմեզ ըստ հոգւոյ :

Հոսկ ապա և յարգական սիրով շնորհաւորեմք այսօր զցանկալի գալուստ ձեր 'ի յայցելութիւն մերում հասարակութեան . խաղաղութիւն է մուտ ձեր, խաղաղասէրդ եկեղեցւոյ Տեառն բարձրելոյ, ահա հօտ ձեր ցանկալի, ահա ժողովուրդ ձեր կազմեալ, վայելեալիք արդարեմ 'ի սէր հարազատաց հոգեւոր որդւոց, և ցոյցսն 'ի գլուխ զցօղ շնորհաց օրհնութեան մերոյ : Եւ ձեզ ահա ժամ բարեպատեհ, ո՞ հոգեւոր Հայր, բնդ առատազէղ օրհնութեան ձերոյ՝ յանկուցանել 'ի ձեզ զսիրտս և զհամակրութիւն սեռն սիրոյ սոցին այսոցիկ հոգեծին որդւոց Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ 'ի խոկմունս հոգեւնապատ խորհրդոց 'ի փառս տաճարին Աստուծոյ և 'ի պարծանս աղգի :

Կեցցէ՛ ուրեմն հոգեւոր Հայրդ մեր, կեցցէ՛ և բարեխնամ Հովիւդ մեր ընդ բանաւոր հօտի ձերում 'ի ծոց Մօրն մերոյ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ անասան ընդ յամայր ամս ամենայն աւղուածովք բարեաց 'ի յառաջնորդել անասնիք 'ի ձեզ յանձնեալ հօտն փրկաստի :

Հնարադիտութիւն իւր ի գործ դիցէ, և մեծամեծս գործեացէ . և որպէս ունի մտադրութի՛ մինչ անգամ հնարել, զի վերացի աստի Հայու թիւն և եկեղեցի մեր . վասնորոյ աղաչեմք զերես վեհափառ Օծելութեան Ձերոյ, յետ տեղեկանալոյ ձեր թէ գրով և թէ ինդրագրով հասարակութեան տեղւոյ՝ որպէս և անշուշտ գերաւ տէր Գրիգորիս արքեպիսկոպոս Առաջնորդն մեր ևս տուեալ իցէ ծանօթս զայսցանէ, աւելել բարեհաճեալիք փութով զկարեւոր անօրհնութիւն ինչ վասն այր, զի մի ի դառնալն նորա աստ ևս առաւել հոգեւոր փնաս նորա տալածեցի ի ժողովրդ ակննս տեղւոյս, որպէս և համարանաբա՛լ Հայք միանգամայն որս եղեալ են այնպիսեաց . զորմէ քահանայք տեղւոյն զրեալ էին, և խնդրեալ էին առաքել աստի կաթողիկոս, զի բացեալ ինքեանք ևս վարձատուեն կրթեցեն զմանկունս և չթողուցուն նոցա յաճախել ի դպրոցս բողոքականաց :

Այո՛, վեհափառ Տէր, այս է միակ հնար գիւմարութեան նոցա վարժարանօք միայն կարեմք խափանել զյառաջնաղացութիւն նոցա և այն պարտի լինել օրինաւոր և բաւականին գումարօք : Յայս եռանդն վառեալ և մեր 'ի 15 Յունվարի 1875 թիւ Յայտարարականաւ մերով յայտնեցաք հասարակութեան տեղւոյս, զխոստումն մեր 4200 Կօռուվեաց գումարս նուիրել ի մէնջ ի հաստատութիւն աղգային ուսումնարանի միոյ աստ ի Զուղա, և հետեւապէս կտակաւ ևս թողուլ նոյն ուսումնարանին զամենայն այլ գոյս և փողոցումս մեր, որպէս և յանձն առաք հան-

Հաճեալիք արդ՝ ո՞ սրբազան Հայր, զայս թուղթ մեր՝ գուզնաքայ թէպէտ . այլ անկեղծ սիրոյ և հաւատարմութեան պատուեալ Հայ հասարակութեան քաղաքիս՝ ընդունել 'ի հաճոյս, զոր հաճութեամբ յարգելի աւանդապահաց և գործակալաց պաշտօնակցաց իմաց, խորին տխրածութեամբ և մեծարանօք ահա ձեզ մատուցանեմ 'ի դիմաց ամենեցուն :

Ձերում բարձր սրբազնութեան խոնարհ ծառայ,
(Տեղի կնքոյ) (ձեռ) Թովմաս Մէլքումեան
Եկեղեցւոյ Կալիպոս Եւ Ձիջրոս սրբոց
Եկեղեցեացն Հայոց, Եւ գործակալ Ամե-
նափրկեան սրբոյ փանացն Նորչուպոյս :

Թիֆլիսի ՄՇԱԿ լրագրոյն Սեպտ. 25 թիւէն ծաղկաքաղ ընելով կըհաղորդեմք մեր ընթերցողաց հետեւեալ տեղեկութիւնքն 'ի վերայ աւոյ բնակելոց իսպահանի նահոնգին մէջ : Այս նահանգն՝ նախքան զսոյն 1871—1872 ամաց, ունէր 2505 Հայոց տուն և 17,870 ժողովուրդ . բայց տարակոյս չկայ թէ նոյն ամաց սոսկալի սոյն ոչ սակաւ պակեցուցած պիտի լինի ըզյիշեալ թիւն Հայոց :

Նորջուղայի մէջ, որ իսպահանի արուարձանն է, 371 Հայոց տուն և 2546 Հայ բնակիչք կըգտնուին : Ժամանակաւ, երբ Հայք բազմութիւն էին, Նորջուղան 20 եկեղեցի ունէր . բայց այժմ միայն 7 եկեղեցի, 2 վանք և 3 դպրոց ունի : Առաջինն՝ Հայկական Հայրենասիրական վարժարանն է . հիմնեալ յամին 1843 արդեամբք և ծախիւք Կալիպոս պարոնաց Յարութիւն Արգարեանի և Յովհաննէան էլիագեանի . որոց օժանդակութեամբ մինչև ցայսօր 70 աշակերտք կըկրթուին յիշեալ հաստատութեան մէջ :

Երկրորդն է Ամենափրկեան վարժարանն, կանգնեալ յամին 1852 արդեամբք և ծախիւք երկու ազգասէր փրց 'ի Պաղարիս բնակելոց, որք են տիկին Մարիամ Յարութիւնեան և օրինորդ Թադուհի Մանուկեան . որոց օժանդակութեամբ կըկառավարուի մինչև ցայսօր յիշեալ դպրոցն, ուր 40ի չափ աշակերտք կըգտնուին : Երրորդն է Ս. Մինասոյ դպրոցն . որոյ հիմնադիրն է պարոն Մարգար Սուքիասեան, որ բընակի 'ի Զափարա քաղաքն ճափա կղզւոյն : Այս դպրոցին աշակերտաց թիւն 80ի կըհասնի :

Բաց յայս երկդ դպրոցաց, որք արու տղայոց յատկացեալ են, աղջկանց համար ևս սուրբ կատարինէի վանուց կուսանոցին մէջ վարժարան մի հաստատեալ է աղգասիրական խնամօք և

գանակել յաղգայնոց տեղւոյս և Հնդկաստանի զինքնակամ նուէրս յանուն նոյն ուսումնարանին : Զայս խոստումն մեր կատարեցաք յետոյ, զի զնոյն 4200 ուսկիսն՝ որ լինի Պարսից զուանս 10080, յանձնեցաք հոգաբարձուաց յիշեալ առաջադրեալ ուսումնարանին, առաքել ի Կալիպոս և ապահովել ի ներքոյ դրամաթիւթոյ Անդղոյ տէրութեան, զի տոկոսիքն եկեացէ ամ ըստ ամէ ի ծախս նոյն ուսումնարանին . հանգանակեցաք ի Զուղայեցւոց ևս զգումարն իւր 4000 Պարսից զուանեաց, զորս և նմանապէս յանձնեցաք նոյն հոգաբարձութեան առաքել ևս ի Կալիպոս և ապահովել . և այն ինչ մինչ պատրաստեալ յուղի անկանել առ ի Հնդկիս ի ժողովարարութիւն նուիրաց հրամանաւ գերապատիւ Գրիգորիս Արքեպիսկոպոս Առաջնորդիս, և ահա եհաս բարձրագոյն կոնդակ վեհափառութեան ձերոյ և որով ուղևորեցաւ Նորին Գերապատուութիւնն ի Հնդկիս ի 21 Մայիսի անցեալ ամսոյ, և այսպէս մնաց նոյն գործ խափանեալ : Ուստի յայտնելով զայս ամենայն ի սպաս սրբազնագոյն Տէրութեան Ձերոյ և համառօտիւ ցուցանելով զպատրաստեալ փոռնդն՝ աղաչեմք օր մի յառաջ հոգալ զայնմանէ և ըզհարկաւոր տնօրէնութիւն Ձեր առնել, զի մի ժողովուրդ մեր մատնեցին ի լարեալ ծուղակ թշնամեաց և որս եղիցին խորամանկութեանց : Ապաքէն են աստ մեզ և քանի դպրոցք(1) կա-

(1) Յաւալի ե որ՝ նոյն դպրոցները միացնելով՝ մի նշանաւոր գումար գոյացնել ևս աւելի նշանաւոր են :

ծախիւք պարոն Մանուկի Որդանանեան, վաղեմի ազնիւ բարեկամին մերոյ 'ի Պաղարիս բնակելոյ : Այս հայրենասէր պատուական անձնամօք յառաջ, տպագրութեան հայերէն տառեր և մամուլ մի եւրոպայէն բերել տալով յուղարկեաց 'ի Նորջուղա 'ի նուէր Ամենափրկ . վանուց :

Ինչպէս կըտեսնուի, Հնդկաստանի գաղթական երեւելի Հայք, բրնց հայրենեաց այսինքն Նորջուղայի յառաջադիմութեան և լուսաւորութեան համար 'ի սկզբանէ անտի խնամատարութիւն ունեցած են և ունին միշտ . բայց ինչ օգուտ երբ զանազան ձախորդ պարագայք արգելք լինին դժբաղդ ժողովրդեան մի զարգացման : Այս արգելքն վերցնելու համար՝ ամեն հնարաւոր ջանքն 'ի գործ դնելէ 'ի զատ, հարկ է վերին Նախարարութեան այցելութիւնն ևս խնդրել . քանզի «Եթէ ոչ չինէ Տէր զտուն, 'ի նանիր վաստակին չինողք նորա» :

Ըստ խնդրոյ միոյ 'ի բարեկամաց մերոց ճաւայու (որ 'ի Հնդկաստան), պարտ անձին համարիմք հրատարակել զհետեւեալ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
Յարգոյ խմբագիր,

Յամի Տեառն 1868, պարոն Աբրահամ տէր Աւետ մահտեար Յովհաննէս Եղիազարեանց քեռայր իմ, որ վարէր յայնժամ՝ պաշտօն 'ի հեռագրատան իսպահանայ, գտանէ պատուէր 'ի Թէհրանայ 'ի Հայ վաճառականէ ումեմնէ և լընտանուոյ իւրմէ՝ զնել և առաքել նմա ապրանս և փոխանակ արժէից ապրանայն քարչել փոխանակադիր 'ի վերայ իւր : Պարոն Աբրահամ կատարէ զպատուէր վաճառականին Թէհրանայ որ՝ որպէս ասենն, գրեալէ 'ի փոխանակադրին զընդունելութիւն իւր . այլ նախքան զլուսն պայմանաժամուն հատուցման սնանկացեալ, չկարէ պատուել զայն : Զփոխանակադրին յետոս առաքեն յիսպահան, և պարոն Աբրահամ լուեալ զի կառավարութիւն Պարսից՝ յորոյ գանձատանէն ընկալեալ էր զգումարն՝ յիւրմէ պահանջեցէ զգումարն, մեկնի յիսպահանայ գնալ 'ի Թէհրան : Ետ այնորիկ լսեն ընտանիք նորա թէ հասեալ է նա 'ի Թէհրան . բայց և անտի ելանէ անլուր : Սակայն մինչև ցայսօր չգիտեն թէ ո՞ր իցէ նա, կամ զինչ պատահեալ է նմա : Արդ՝ քանզի այլ ամենայն ջանք մեր վասն գտանելոյ լուր ինչ զնմանէ 'ի դերե ելին, խնդրեմ զի շնորհ արարեալ հրատարակեալիք զնմանէ յաշխարհածանօթ Արշէլս լրագրի ձերում . թերեւս ոմանք 'ի մարդասէր ընթերցողաց ձե-

ռուցեալք ի հայրենասիրաց Հնդկահայոց ոմանց, որպէս և հանգանակեալ գումարն ընդ նուիրելոցն ի մէնջ ծառայեն յայն պէտս . այլ համեմատելով ընդծախեալ գումարս բողոքականաց ոչինչ լինի . վասնորոյ պէտք են բաւականին դրամոց, զի միացեալ ընդ վերոյիշեալ գումարն հաստատեցի օրինաւոր և հաստատուն ուսումնարան բարձրագոյն ուսմանց և լեզուագիտութեանց ի դիմադրութիւն թշնամեացն և այսր հոգացողութեան սպասեմք ի վեհիդ տնօրէնութենէ :

Ծրարեցաք ի սմին զմի օրինակս ի Յայտարարականէն մերմէ և զցուցակս հանգանակեալ գումարաց յանուն նոյն առաջադրեալ աղգային ուսումնարանին ի գիտութիւն վեհափառութեան Ձերոյ, զոր ապա խնդրեմք յանձնել խմբագրութեան ԱՐԱՐԱՏ պատուական ամսագրոյ սրբոյ Էջմիածնի՝ և հրամայել նոցա հրատարակել յէջն այնր ամսագրոյ ի տեղեկութիւն աղգայնոց և ի քաջալերութիւն նուիրողաց այնց գումարաց, գոհ լիցուք :

ըստ առաքկայիցն ճոխ ուսումնարան կազմել աւելի օգուտեալ լինելով, սակայն բարեբարաց միաբանութիւնն չէ յաջողած են ցարդ ամենն ևս ցրտած վիճակի մէջ մնացած են :— Մոցա մէջ հղանաւոր տեղ ունի Եւ կարող է առաւել արդիւնաւոր լինել Ծաղիկ խաբուհի հիմնած դպրոցն :

Լըյուսամբ որ գերաւ Առաջնորդն ի Հնդկաստան անձամբ կըյաջողի մի համաձայնութիւն գոյացնել ևս դպրոցներ զոնէ երկու մասի վերածելով՝ բարեյոյս կարգադրութիւն անել :
Ծ. Խ. Արարատայ

